EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 4.10.2013
COM(2013) 683 final

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

om genomförandet av rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket, på grundval av medlemsstaternas rapporter för perioden 2008–2011

{SWD(2013) 405 final}

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

om genomförandet av rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket, på grundval av medlemsstaternas rapporter för perioden 2008–2011

1. INLEDNING

Rådets direktiv 91/676/EEG (nitratdirektivet) syftar till att minska föroreningen av vatten orsakad av nitrater från jordbruket och till att förebygga sådan förorening genom en rad insatser som medlemsstaterna måste genomföra:

- vattenövervakning av alla typer av vattenförekomst (med avseende på nitrathalt och näringsstatus),
- identifiera vatten som är förorenat eller riskerar att förorenas enligt kriterierna som anges i bilaga I till direktivet,
- fastställa nitratkänsliga områden, vilket är områden som avvattnas till identifierade vattenförekomster och bidrar till förorening,
- utarbeta riktlinjer för god jordbrukssed som tillämpas på frivillig basis på medlemsstatens hela territorium,
- utarbeta åtgärdsprogram som omfattar en rad åtgärder för att förebygga och minska vattenförorening av nitrater och tillämpas på obligatorisk basis inom fastställda nitratkänsliga områden i hela territoriet,
- granska och eventuellt revidera förteckningen över fastställda nitratkänsliga områden och åtgärdsprogram minst vart fjärde år,
- lämna en lägesrapport om genomförandet av direktivet till kommissionen vart fjärde år.

Rapporten som lämnas in av medlemsstater enligt artikel 10 i nitratdirektivet ska särskilt innehålla information som avser riktlinjer för god jordbrukssed, fastställda nitratkänsliga områden, resultaten från vattenövervakning och en sammanfattning av relevanta aspekter för de åtgärdsprogram som har utarbetats för nitratkänsliga områden.

Denna rapport bygger på medlemsstaternas rapporter och uppfyller kommissionens skyldigheter enligt artikel 11. Den baseras huvudsakligen på information som lämnats in av medlemsstaterna för perioden 2008–2011 och åtföljs av ett arbetsdokument från kommissionens avdelningar (SEC(2013) xxx) som omfattar kartor och tabeller med indikatorer över näringsbelastning från jordbruket, vattenkvalitet och fastställda nitratkänsliga områden, både på EU-nivå och per medlemsstat.

Detta är andra gången alla 27 medlemsstater har lämnat rapporter. Nu kan en jämförelse göras med föregående rapporteringsperiod för alla medlemsstater. Rapporterna lämnades in 2012 och kompletterande information i början av 2013.

2. FÖRÄNDRING AV JORDBRUKETS BELASTNING

Djurbesättning

Djurbesättningar står för en betydande del av jordbrukets påverkan på miljön. Ett stort antal djur som koncentreras lokalt eller regionalt innebär en hög risk för miljön eftersom gödselproduktionen inte är i balans med marktillgången och grödornas behov. Denna obalans skapar ett överskott av näringsämnen, av vilka en stor del förr eller senare försvinner ut i vattnet (nitrater och fosfater) och luften (ammoniak och kväveoxid) om de inte exporteras ur regionen.

Eftersom vissa medlemsstater inte har lämnat in fullständiga uppgifter om djurbesättningen[1] presenteras officiell statistik från Eurostat nedan.

För nötkreatur[2] visar jämförelsen mellan rapporteringsperioderna 2004–2007 och 2008–2011 en lätt minskning i EU-27 (−2 %)[3]. Rumänien (−20 %), Malta (−17 %), Bulgarien (−13 %) och Slovakien (−9 %) stod för de största relativa minskningarna medan en ökning uppmättes särskilt i Nederländerna (+6 %), Polen (+4 %) och Frankrike (+4 %).

Inom EU-27 minskade antalet mjölkkor med 5 % mellan 2004–2007 och 2008–2011[4]. Rumänien (−18 %), Slovakien (−15 %), Spanien (−14 %), Bulgarien och Portugal (−13 %), Estland, Malta och Grekland (−12 %) samt Ungern och Litauen (−11 %) stod för de största minskningarna medan besättningarna ökade i Luxemburg (+8 %), Nederländerna (+4 %) och Danmark (+3 %).

Antalet svin minskade med 5 % i EU-27 mellan rapporteringsperioderna 2004–2007 och 2008–2011[5]. Slovakien (−36 %), Tjeckien (−33 %), Slovenien (−28 %), Bulgarien (−26 %), Polen (−22 %), Ungern (−19 %), Malta (−18 %), Litauen (−16 %) och Rumänien (−14 %) stod för de största minskningarna. Besättningarna ökade i Grekland (+10 %) Nederländerna (+7 %), Luxemburg (+6 %) och Estland (+3 %).

Uppgifter från Eurostat om fjäderfän finns endast för åren 2003, 2005, 2007 och 2010[6] och visar inga ändringar av genomsnittet för EU-27 trots stora variationer i medlemsstaterna. Antalet ökade väsentligt i Lettland (+28 %), Slovenien (+22 %), Österrike (+19 %), och Nederländerna (+13 %) medan det minskade i Cypern (−21 %), Bulgarien (−16 %), Estland (−17 %), Finland (−11 %) och Irland (−10 %).

Även antalet får visade stora variationer[7], med en kraftig relativ ökning mellan de två rapporteringsperioderna i Litauen (+67 %) och en kraftig relativ minskning i Portugal (−30 %), Nederländerna (−28 %) och Polen (−26 %).

Enligt uppgifterna som rapporterats av medlemsstaterna minskade användningen av stallgödselkväve mellan de två rapporteringsperioderna med över 10 % i Tjeckien,

---

1 Uppgifter som lämnats in av medlemsstaterna presenteras i tabell 1 i avsnitt 1 i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

2 Med ”nötkreatur” avses alla kategorier av nöt.

3 Se tabell 2.1 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar. Den procentuella ändringen beräknades som förändringen i genomsnittligt antal för perioden 2008–2011 jämfört med det genomsnittliga antalet för perioden 2004–2007: [(genomsnitt 2008–2011) − (genomsnitt 2004–2007)]/[(genomsnitt 2004–2007)] x 100.

4 Se tabell 2.2 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

5 Se tabell 2.3 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

6 Se tabell 2.4 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

7 Se tabell 2.5 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

Litauen, Portugal, Slovakien, Spanien och Nordirland, medan den ökade med över 10 % i Cypern, Ungern och Sverige. Alla medlemsstater har inte rapporterat uppgifter om användning av stallgödselkväve, och därför kan inga totalsiffror beräknas för EU-27.

Användning av mineralgödsel

Enligt Eurostat och *Fertilizers Europe*[8] minskade användningen av mineralkvävegödsel i EU-27 under 2008–2010 med 6 % jämfört med 2006–2007[9]. Sedan 2010 har användningen av kvävegödsel legat på samma nivå[10]. Den årliga förbrukningen av kvävegödsel i EU uppgår för närvarande till omkring 11 miljoner ton – nästan 30 % mindre än toppnoteringen för 25 år sedan. Användningen av fosfor- och kaliumgödsel uppgick till omkring 2,5 miljoner ton år 2010 – nästan 70 % mindre än toppnoteringen i slutet av 1980-talet[11].

Kvävebalans och kväveutsläpp i miljön

Vad gäller kvävebalansen finns stora skillnader mellan medlemsstaterna. Stora skillnader ses även för fosfor[12].

Information om kväveutsläpp i miljön har inte tillhandahållits av alla medlemsstater[13]. Enligt de uppgifter som finns tillgängliga har dock en minskning av utsläppen observerats. Jordbruket är fortfarande, liksom som under tidigare rapporteringsperioder, den dominerande källan till kväveutsläpp i miljön. Det relativa bidraget från stallgödsel, mineralgödsel och andra föroreningskällor varierar bland och inom medlemsstaterna beroende på många faktorer, däribland djurbesättningens densitet, särskilt i vissa kustområden.

3. VATTENÖVERVAKNING, KVALITET OCH TRENDER

Övervakningsnätverk

Grundvatten

Totalantalet rapporterade övervakningsstationer för grundvatten i EU-27 har ökat med omkring 10 % till 33 493 stationer under rapporteringsperioden 2008–2011 jämfört med 2004–2007. Nätverkets genomsnittliga täthet i EU är 8 stationer per 1 000 km^2 landareal[14]. De högsta tätheterna finns i Malta och Belgien med nästan 130 respektive nästan 100 per 1 000 km^2 landareal. De lägsta tätheterna finns i Finland och Tyskland med mindre än 1 station per 1 000 km^2.

Den genomsnittliga provtagningsfrekvensen i EU är nästan tre gånger per år och varierar från en gång per år i Lettland, Litauen och Danmark och fem gånger per år i Storbritannien och Belgien[15].

Ytvatten

---

8 *Fertilizers Europe* är ett branschorgan för tillverkare av gödselmedel.

9 Se tabell 4 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar. Tabell 3 innehåller uppgifter om årlig kväveanvändning genom handelsgödsel och stallgödsel enligt vad som har rapporterats av medlemsstaterna.

10 Se figur 1 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

11 Se figur 1 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

12 Se tabell 5 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

13 Endast 15 medlemsstater tillhandahöll kompletta uppgifter.

14 Se tabell 6 och figur 2 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

15 Se figur 3 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

Det totala antalet rapporterade övervakningsstationer för sötvatten i EU-27 har ökat med omkring 9 % till 29 018 stationer under perioden 2008–2011 jämfört med perioden 2004–2007. Den genomsnittliga tätheten i EU är 6,9 stationer per 1 000 km^2 landareal. De högsta tätheterna finns i Storbritannien och Belgien, och de lägsta tätheterna finns i Finland, Grekland och Tyskland[16].

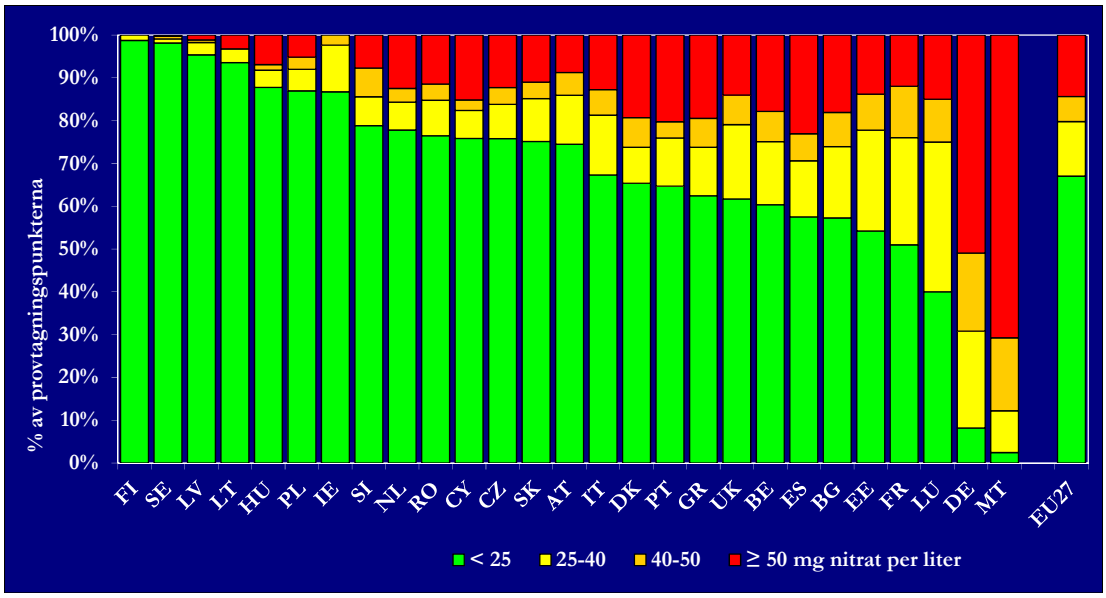
När det gäller saltvatten har totalantalet övervakningsstationer i EU-27 ökat från 2 577 till 3 210 stationer mellan de två rapporteringsperioderna[17].

Provtagningsfrekvensen för ytvatten (alla vattenförekomster) varierar från tre gånger per år i Malta och Grekland till nästan 60 gånger per år i Danmark[18].

Vattenkvalitet

Grundvatten

År 2008–2011 i EU-27 överskred 14,4 % av grundvattenstationerna 50 mg nitrat per liter och 5,9 % låg mellan 40 och 50 mg[19]. Detta är en liten förbättring jämfört med den föregående rapporteringsperioden då 15 % av stationerna överskred 50 mg och 6 % låg mellan 40 och 50 mg. De lägsta nitrathalterna fanns i Finland, Sverige, Lettland, Litauen och Irland, och de högsta nitrathalterna fanns i Malta och Tyskland. Bland de olika typerna av grundvattenförekomster fanns den bästa kvaliteten i avgränsade grundvattenförekomster, där nästan 85 % av stationerna låg under 25 mg nitrat per liter[20]. Procentandelen stationer som överskred 50 mg var högre i grundvatten på ett djup av 5–15 meter än i djupa grundvattenförekomster, även om skillnaderna mellan grundvattennivåerna var små.

Figur A. *Frekvensdiagram för grundvatten (årsmedelvärden av nitrathalter)[21] [22]. Resultat redovisas för samtliga grundvattenstationer på olika djup.*

16 Se tabell 7 och figur 4 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

17 Se tabell 8 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

18 Se figur 5 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

19 Se tabell 6, figur 9 och karta 1 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

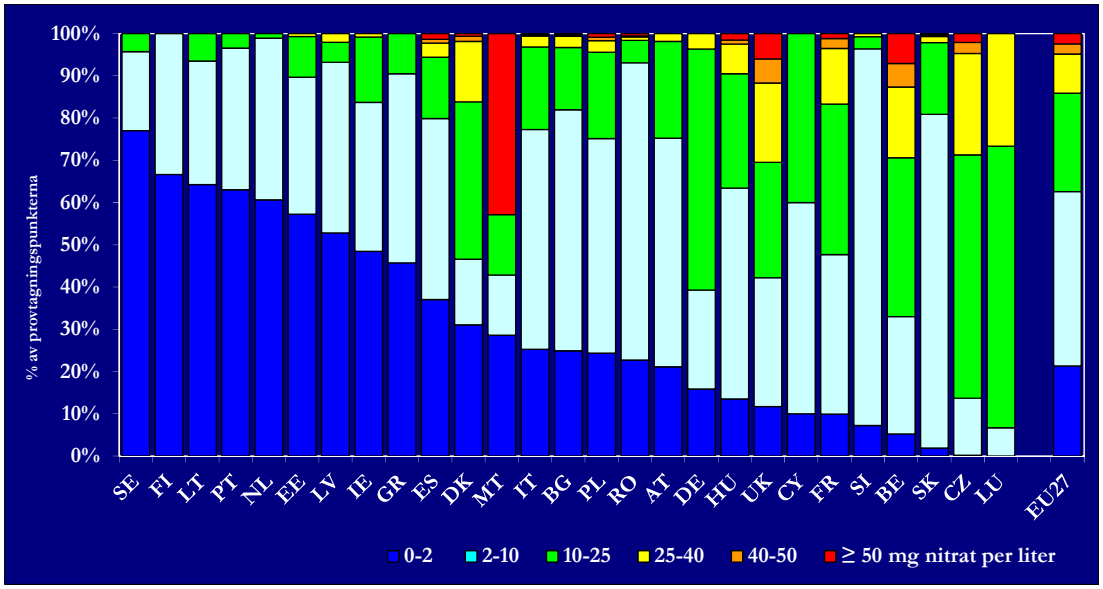
20 Se figur 7 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

21 På grundvattenstationer med långvarigt låga nitrathalter gjordes inte alltid mätningar vart fjärde år. Därför kan figuren visa en något förhöjd procentandel stationer med höga nitrathalter.

22 Det kan vara svårt att jämföra figur A med figur 2 i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar *Accompanying document to the report from the Commission to the Council and the European Parliament on implementation of Council Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources based on Member*

Sött ytvatten

Baserat på årsmedelvärden för alla rapporterade övervakningsstationer i EU-27 låg 62,5 % under 10 mg nitrat per liter medan 2,4 % hade halter mellan 40 och 50 mg per liter och 2,4 % översteg 50 mg per liter[23]. Även detta är en förbättring jämfört med föregående rapporteringsperiod, då 3 % av stationerna överskred 50 mg per liter och 2,9 % låg mellan 40 och 50 mg per liter. Vad gäller vintermedelvärden låg 2,9 % över 25 mg per liter och 2,4 % över 50 mg per liter. De lägsta årsmedelvärdena för nitrat i sött ytvatten fanns i Finland och Sverige, följt av Litauen, Portugal och Nederländerna, och de högsta i Malta, Storbritannien och Belgien där en stor andel av stationerna överskred 40 mg nitrat per liter.

Figur B. *Frekvensdiagram för sött ytvatten (årsmedelvärden av nitrathalter).*

Bedömningen av näringsstatusen varierade mycket bland medlemsstaterna, inte bara med avseende på vilka parametrar som använts men även i fråga om metoder som använts för att klassificera näringsstatusen[24]. Dessutom lämnade några medlemsstater inga eller ofullständiga uppgifter om eutrofiering av vattendrag (Tyskland, Danmark, Frankrike, Cypern, Malta, Rumänien och Storbritannien) och sjöar (Cypern, Tjeckien, Frankrike, Luxemburg, Malta och Storbritannien).

Av alla rapporterade övervakningsstationer för vattendrag i EU-27 var 16,3 % och 6,3 % eutrofa respektive hypertrofa, medan 35,4 % och 20,6 % var oligotrofa respektive ultraoligotrofa. Den högsta procentandelen ultraoligotrofa stationer i vattendrag fanns i Spanien, följt av Bulgarien och Slovenien, medan den högsta procentandelen hypertrofa stationer fanns i Belgien och Nederländerna, följt av Tjeckien och Finland. Höga nivåer av eutrofiering fanns även i Litauen och Luxemburg[25].

Av alla rapporterade övervakningsstationer för sjöar i EU-27 var 24,1 % och 12,7 % eutrofa respektive hypertrofa, medan 36,6 % och 2,4 % var oligotrofa respektive

---

State reports for the period 2004-2007 på grund av stora skillnader i antalet övervakade stationer (t.ex. för Österrike som rapporterade uppgifter för alla övervakningsstationer för perioden 2008–2011 men rapporterade aggregerade uppgifter för perioden 2004–2007).

23 Se tabell 8, figur 10 och karta 4 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

24 Se sammanfattningen över medlemsstaterna i avsnitt V i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

25 Se figur 10 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

ultraoligotrofa. Den högsta procentandelen ultraoligotrofa stationer i sjöar fanns i Lettland, följt av Spanien, medan den högsta procentandelen eutrofa eller hypertrofa stationer fanns i Nederländerna, följt av Danmark, Slovakien, Polen, Bulgarien och Belgien[26]. I allmänhet var näringsstatusen bättre för vattendrag än för sjöar[27].

Saltvatten

I saltvatten[28] är nitrathalterna lägre än i sötvatten[29]. Där överskred 1,4 % av stationerna 25 mg per liter, och 72,5 % stationer låg under 2 mg, baserat på årsmedelvärden. Siffrorna för genomsnittliga och maximala vintervärden är liknande.

En utvärdering av näringsstatusen i hela EU-27 är inte möjlig eftersom uppgifter saknas från många medlemsstater[30] och metoderna som används varierar kraftigt. Exempelvis lämnades inga uppgifter av Cypern, Rumänien, Tyskland, Danmark, Frankrike, Irland, Portugal och Sverige. För Storbritannien var det bara Nordirland som rapporterade digitala uppgifter. För Belgien rapporterade bara Flandern uppgifter. Utifrån den information som finns tillgänglig har Belgien rapporterat att alla saltvattenförekomster är hypertrofa medan Bulgarien, Lettland, Litauen och Nederländerna har rapporterat alla saltvattenstationer som eutrofa.

Trender i vattenkvalitet

Grundvatten

Vid en jämförelse av vattenövervakningsresultaten för perioden 2008–2011 med resultaten för 2004–2007, i EU-27 som helhet samt i många medlemsstater, visade de flesta stationerna en stabil trend (42,7 % i EU). Procentandelen stationer med en sjunkande trend är ungefär lika stor som andelen stationer med stigande trend (30,7 % respektive 26,6 %), en situation som påminner om den föregående rapporteringsperioden[31]. Den högsta andelen stationer med sjunkande trend fanns i Irland, stabilast var läget i Lettland, och den högsta andelen med stigande trend rapporterades av Estland.

Sött ytvatten

I EU-27 har en sjunkande trend i årsmedelvärden för nitrat noterats i 42,1 % av alla övervakningsstationer för sötvatten, av vilka 12,1 % visade en kraftigt sjunkande trend[32]. 38,7 % av övervakningsstationerna hade stabila halter och 19,1 % av stationerna visade en stigande trend[33]. Kvaliteten på det söta ytvattnet i EU-27 har förbättrats under den aktuella rapporteringsperioden. Procentandelen stationer som överskred 25 eller 50 mg nitrat per liter har minskat jämfört med perioden 2004–2007. Inga trender finns tillgängliga för näringsstatusen för ytvatten eftersom uppgifter saknas för de flesta vattenförekomster.

4. FASTSTÄLLANDE AV NITRATKÄNSLIGA OMRÅDEN

Medlemsstaterna måste fastställa alla landområden på sina territorier som avvattnas till förorenade vattenförekomster, eller till vattenförekomster som riskerar att

26 Se figur 11 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.
27 Se tabell 12 och karta 7 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.
28 Med ”saltvatten” avses vatten i övergångszoner samt kustvatten och havsvatten
29 Se figur 9 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.
30 Se figur 13 a–d i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.
31 Se tabell 14 och karta 3 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.
32 En kraftig nedåtgående trend definieras som en skillnad i nitrathalter som överstiger −5 mg per liter.
33 Se tabell 15 och karta 6 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

förorenas om inga åtgärder vidtas, som känsliga områden. Minst vart fjärde år måste medlemsstaterna granska och vid behov revidera förteckningen över nitratkänsliga områden på grundval av resultatet från vattenövervakningen. Medlemsstaterna kan, i stället för att fastställa specifika områden, välja att tillämpa ett åtgärdsprogram på hela territoriet. Österrike, Danmark, Finland, Tyskland, Irland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Slovenien, regionen Flandern och Nordirland har valt detta tillvägagångssätt, som säkerställer bättre skydd för alla vattenförekomster och inte endast sådana som uppfyller kriterierna i bilaga I till direktivet.

Totalområdet där åtgärdsprogram tillämpas, inbegripet de områden som tillhör medlemsstater som har valt att skydda hela territoriet, var omkring 1 952 086,5 km^2 under 2012 vilket motsvarar omkring 46,7 % av EU:s totala landområde.

Jämfört med 2008 har totalområdet i EU som fastställts utgöra känsliga områden blivit större, med särskilt stora ökningar i Rumänien, Vallonien i Belgien, Spanien, Sverige och Storbritannien[34].

5. ÅTGÄRDSPROGRAM

Medlemsstaterna måste utarbeta ett eller flera åtgärdsprogram som tillämpas på fastställda känsliga områden eller hela territoriet. Åtgärdsprogrammen ska omfatta minst de åtgärder som anges i bilagorna II och III till direktivet och gäller bland annat perioder då spridning av mineralgödsel och organiskt gödsel är förbjuden, minsta obligatoriska lagringskapacitet för stallgödsel, begränsning av gödselspridning på mark och i närheten av vattenförekomster eller sluttande områden.

Följande 23 medlemsstater har antagit ett nytt eller reviderat åtgärdsprogram under åren 2008–2011: Österrike, Belgien, Bulgarien, Cypern, Tjeckien, Estland, Frankrike, Ungern, Irland, Litauen, Luxemburg, Lettland, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien, Slovakien, Storbritannien samt en rad olika regioner i Italien och Spanien. I de modifierade åtgärdsprogrammen har perioderna då spridning på marken av flyt- och handelsgödsel och – i enlighet med detta – lagringskapaciteten för stallgödsel i många fall blivit striktare. Samma gäller spridning av stall- och handelsgödsel under ofördelaktiga väderförhållanden, i sluttande områden och nära ytvatten.

Vad gäller åtgärdsprogrammens effektivitet för att förebygga och minska nitratförorening av vatten har medlemsstaterna lämnat mycket få uppgifter, vilket är bekymmersamt. Åtgärdsprogrammens effekter på vattenkvaliteten ska utvärderas av medlemsstaterna, så även tidsskalan, så att välgrundade beslut kan fattas för att uppnå målen i såväl nitratdirektivet som annan lagstiftning om vattenskydd. I ett bredare perspektiv kan dock noteras att genomförandet av åtgärdsprogrammen i vissa medlemsstater har fastställts förbättra vattenkvaliteten. För medlemsstater med nyligen reviderade åtgärdsprogram kommer de nya åtgärdernas fullständiga effekter att synas tydligare i framtiden. I andra medlemsstater kan förbättringarna hämmas av olika orsaker som inte bara handlar om att åtgärder i åtgärdsprogrammen är otillräckliga, utan även om tillämpning av åtgärdsprogram på små eller fragmenterade territorier (t.ex. i Polen, Frankrike och Italien), eller på grund av ett stort antal undantag som gäller allmänna regelverk (t.ex. undantag avseende stängda perioder i Nederländerna, Tyskland och Luxemburg).

[34] Se tabell 11 och karta 8 i avsnitt I i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

Den övergripande begränsningen av gödselspridning förblir en av de svåraste utmaningarna att genomföra i hela EU. Vissa medlemsstater har valt att fastställa gränser för total kvävemängd (Nederländerna, Irland, Nordirland och Flandern har även gränser för fosfor) för varje gröda, vilket är ett enkelt och tydligt sätt att informera jordbrukare om deras skyldigheter och underlättar kontroller. Andra har valt mer komplicerade system som är mindre tydliga och därmed sannolikt är mindre effektiva för vattenskyddet.

Lagringskapaciteten för stallgödsel är en annan viktig del som kräver ytterligare insatser. Den representerar en stor ekonomisk börda för jordbrukare, även om denna börda balanseras upp av en minskad användning av mineralgödsel (som även medför mindre växthusgasutsläpp) tack vare den högre kväveeffektiviteten i stallgödsel och förbättrade arbetsförhållanden för jordbrukarna. Ökade åtgärder behövs på detta område, inklusive insamling av mer information om de lagringskapaciteter som för närvarande finns tillgängliga på varje gård.

Medlemsstaterna ansvarar för kontrollen av åtgärdsprogrammen, och tillämpning av tvärvillkoren i den gemensamma jordbrukspolitiken är en viktig aspekt för att säkerställa att jordbrukarna respekterar dem. Bland de mer anmärkningsvärda kontrollmetoderna kan Nederländerna och Flandern nämnas, som har utvecklat strikta kontrollsystem för förflyttning av stallgödsel genom användning av GPS-spårningssystem.

6. UNDANTAG FRÅN GRÄNSEN PÅ 170 KG/HA/ÅR

Nitratdirektivet ger möjlighet till undantag från den maximala mängden på 170 kg kväve per hektar och år från stallgödsel, under förutsättning att de objektiva kriterier som anges i bilaga III till direktivet uppfylls och att de undantagna mängderna inte inverkar menligt på uppnåendet av direktivets mål.

Undantag beviljas genom beslut från kommissionen efter utlåtande från nitratkommittén som bistår kommissionen i genomförandet av direktivet. I slutet av 2012 fanns undantag i kraft i sju medlemsstater och gällde hela territoriet (Danmark, Nederländerna, Tyskland, Storbritannien och Irland) eller vissa regioner (Flandern i Belgien samt Lombardy, Piedmont, Veneto och Emilia Romagna i Italien)[35]. Kraven på förvaltningsstandard för jordbrukare med undantag måste vara högre än kraven i åtgärdsplanerna, med ytterligare skyldigheter avseende näringsämnesplanering och ytterligare restriktioner avseende markförvaltning. Kommissionen kommer att fortsätta vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa dessa programs kvalitet, särskilt i samband med beviljande av ett nytt undantag eller förlängning av ett befintligt undantag och även mot bakgrund av vattenkvalitetstrender.

7. PROGNOS FÖR VATTENKVALITET

Metoderna som används av medlemsstaterna för att bedöma hur vattenkvaliteten utvecklas baseras till störst del på trendanalyser och/eller datorsimulationer, ibland i kombination med analys av hur metoderna inom jordbruket utvecklas. Alla medlemsstater har inte gett denna information.

Resultatet av tillgängliga analyser indikerar att de flesta medlemsstater förutspår en ytterligare minskning av nitrathalterna i grundvatten och ytvatten tack vare

[35] Se tabell 12 i avsnitt III i arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

effekterna av förändringar i jordbruksmetoderna i samband med direktivets genomförande och genom flera jordbruksrelaterade miljöåtgärder i landsbygdsutvecklingsprogrammen samt tillämpning av tvärvillkoren. Dessa prognoser försvåras dock av stora osäkerhetsmoment som orsakas av stora variationer i klimat- och markförhållanden och deras effekter på vattnets, och särskilt grundvattnets, kvalitet.

8. ÖVERTRÄDELSEFÖRFARANDEN

I juni 2013 fanns tio öppna överträdelseärenden mot åtta medlemsstater (Frankrike avseende fastställandet av nitratkänsliga områden, Frankrike avseende åtgärdsprogram, Luxemburg avseende åtgärdsprogram, Grekland avseende fastställandet av nitratkänsliga områden, Grekland avseende åtgärdsprogram, Polen avseende fastställandet av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogram, Slovakien avseende övervakning, fastställandet av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogram, Italien avseende åtgärdsprogram och Lettland avseende åtgärdsprogram). Dessutom hade sju pilotförfrågningar[36] skickats till sju medlemsstater (Belgien/Vallonien avseende fastställandet av nitratkänsliga områden, åtgärdsprogram och kontroller, Bulgarien avseende övervakning och fastställandet av nitratkänsliga områden, Sverige avseende fastställandet av nitratkänsliga områden, Malta avseende åtgärdsprogram, Cypern avseende åtgärdsprogram, Tjeckien avseende åtgärdsprogram och Estland avseende åtgärdsprogram) i syfte att förtydliga frågor med anknytning till vissa aspekter av den lagstiftning där nitratdirektivet genomförs.

De ärenden som gäller fastställandet av nitratkänsliga områden är ofta kopplade till brister i fastställandet av eutrofa vattenförekomster och/eller av områden som avvattnas till sådana vatten. Detta gäller särskilt havsvatten.

De ärenden som gäller åtgärdsprogram gäller i huvudsak otillräcklig längd på stängda perioder för spridning av handels- och stallgödsel, otillräckliga krav på lagringskapacitet för stallgödsel, ineffektiva och/eller otydliga regler för begränsning av den övergripande gödslingen, otillräckliga regler för att förebygga förorening av vatten genom regler för spridning av handelsgödsel i branta sluttningar, på frusen eller snötäckt mark eller i närheten av vattendrag.

9. SLUTSATSER OCH FRAMTIDA UTMANINGAR

Belastningen från jordbruket har minskat, om än inte enhetligt, under perioden 2008–2011 jämfört med 2004–2007 med avseende på antalet nötkreatur, svin och får, och varit stabilt med avseende på fjäderfä. Samtidigt har förbrukningen av handelsgödsel minskat och fortsätter därmed den långsiktiga trenden.

Övervakningen av vattenkvalitet har förbättrats, med en ökning av totalantalet övervakningsstationer för grundvatten och ytvatten. Av alla rapporterade grundvattenstationer överskred 14,4 % 50 mg, och 5,9 % låg mellan 40 och 50 mg per liter, vilket indikerar en liten förbättring jämfört med föregående rapporteringsperiod men samtidigt att ytterligare åtgärder krävs för att minska och förebygga föroreningar. Situationen varierar inom EU, men i vissa medlemsstater har åtgärdsprogrammen redan gett goda resultat.

[36] EU Pilot är ett system utvecklat 2008 till följd av kommissionens meddelande *En europeisk union som bygger på resultat – tillämpningen av gemenskapsrätten* [KOM(2007) 502 slutlig] i syfte att förbättra arbetsmetoderna mellan kommissionens tjänsteavdelningar och medlemsstaternas myndigheter.

Kvaliteten på det söta ytvattnet har förbättrats avseende nitrathalter. Procentandelen stationer som överskrider 25 eller 50 mg har minskat jämfört med föregående rapporteringsperiod. Inga slutsatser kan dock dras vad gäller utvecklingen av näringsstatusen, av två viktiga anledningar: i) medlemsstaterna har använt olika bedömningsmetoder och ii) bristande uppgifter, särskilt för saltvattenförekomster. Vatten i övergångszon, kustvatten och havsvatten i många delar av Europa förblir dock eutrofa (Östersjön och dess kustlinje, Svarta havet samt delar av Nordsjön och av Medelhavets kustlinjer). Även om detta också beror på annan påverkan (t.ex. mänsklig påverkan, särskilt i kustområden med många turister) behövs ytterligare åtgärder vad gäller utvidgat fastställandet av nitratkänsliga områden och verkställandet av åtgärdsprogram.

Åtgärdsprogrammens allmänna kvalitet har förbättrats, med striktare åtgärder, förbättrade gödslingsmetoder och stärkt verkställbarhet. Även kännedomen om kraven i direktivet har ökat. Flera problem kvarstår dock, huvudsakligen i anslutning till begränsningen av gödselspridning på mark och åtgärder som gäller kapacitet och byggande av lagringsbehållare för stallgödsel. Andra element, såsom den pågående utvecklingen av energigrödor och biogasindustrin (särskilt i Tyskland), skapar nya utmaningar som på ett lämpligt sätt måste inkluderas i åtgärdsprogrammen. Eftersom mjölkproduktionen ökar i vissa medlemsstater kommer det dessutom att bli nödvändigt att justera produktionskoefficienterna för stallgödsel per mjölkko. Mer positivt är att vissa utfodringsmetoder för vissa icke-idisslande djur förbättrats med avseende på fodrets protein- och fosfatinnehåll, vilket ytterligare bör minska näringsämnesbelastningen.

Påverkan från trädgårdsgrödor har inte i tillräcklig omfattning behandlats i åtgärdsprogrammen, men arbete pågår tillsammans med medlemsstater och vetenskapssamfundet för att förbättra förståelsen och metoderna på detta område. Med tanke på att trädgårdsgrödor i vissa områden ger upphov till betydande risker för vattenförekomster på grund av odlingens intensitet och grödornas egenskaper måste specifika åtgärder vidtas.

En fortsatt anledning till oro är att det bland allmänt förbättrade jordbruksmetoder och förbättrad vattenkvalitet finns kvar ”heta områden” där förbättringar ännu inte har visats och som behöver mer insatser i framtiden, särskilt med avseende på åtgärderna i åtgärdsprogrammen. Medan vissa av dessa områden härrör från intensiv produktion av djur eller trädgårdsgrödor förknippas andra med jordarter och geologiska formationer (t.ex. sand- och lössjord samt karst och andra porösa bergarter). Medlemsstaterna kommer att behöva beakta dessa aspekter, inte minst genom kraven och bestämmelserna i artikel 5.5 i direktivet. I enlighet med denna artikel kommer kommissionen i framtiden att vara särskilt vaksam på medlemsstaternas behov av att vidta ytterligare eller skärpta åtgärder mot bakgrund av vattenkvalitetstrender.

De senaste bedömningarna av genomförandet av ramdirektivet om vatten[37] liksom studier som utförts inom ramen för internationella konventioner visar att diffusa föroreningskällor skapar störst hinder för att uppnå god status för EU:s vatten. Av denna orsak identifieras nitratdirektivet i *Strategi för att skydda Europas*

[37] Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, EGT L 327, 22.12.2000, s. 1.

vattenresurser[38] som en av de viktigaste åtgärderna för att uppnå målen i ramdirektivet om vatten.

Nitratdirektivet har även visats bidra till att minska utsläppen av ammoniak och dikväveoxid tack vare en övergripande inverkan på förbättrad hantering av stallgödsel och en optimal användning av handelsgödsel som begränsas till grödornas behov. En utökning av nitratkänsliga områden och/eller tillämpning av samma regler utanför definierade nitratkänsliga områden kommer ytterligare att minska utsläppen i luften.

Fortsatt genomförande av nitratdirektivet kommer även att hjälpa resurseffektiviteten för såväl stallgödsel som handelsgödsel, i enlighet med samrådsmeddelandet om hållbar användning av fosfor [COM(2013) 517].

[38] COM(2012) 673 final.